

โดย นางลักขณา วีรณารณ์

เมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน (Green city) เป็นแนวคิดการพัฒนาเมืองที่ต่อยอดมาจากโครงการการประเมินเทศบาลน่ายุ่อย่างยั่งยืน โดยมุ่งหวังจะให้เทศบาลซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญในการผลักดันนโยบายและแผนงานต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ เพราะเทศบาลมีความรับผิดชอบพื้นที่ที่มีความเป็น “เมือง” มีความหนาแน่นของประชากร และมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ตลอดจนเป็นพื้นที่ที่มีการใช้ทรัพยากรสูง เป็นแหล่งผลิตสินค้าบริการ และเป็นแหล่งของเสียมลพิษ เทศบาลจึงมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อให้เดินไปบนเส้นทางที่เติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

เมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน (Green city) มีความเชื่อมโยงกับนโยบายระดับชาติในหลายมิติ กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ที่เกี่ยวข้องได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตแก่คุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDG) ภายในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ เป้าหมายที่ ๑๑ เมืองและชุมชนยั่งยืน (Sustainable city) เป้าหมายที่ ๑๒ การผลิตและการบริโภคที่รับผิดชอบ (Climate Change) เป้าหมายที่ ๑๗ หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา (Partnership for the Goals) นอกจากนี้เมื่อพิจารณาพัฒนาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) ซึ่งมุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองเป็นอย่างมาก โดยเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งที่สอดคล้องกับเมืองสิ่งแวดล้อม คือ ๑ จังหวัด ๑ เมืองนำอยู่ จะเห็นว่าทิศทางนโยบายมุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาและการเจริญเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาเมืองอันเป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของประชาชน

กรอบแนวคิดเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน (Green City) เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและการให้บริการเมืองที่ครอบคลุมทุกมิติของการพัฒนา องค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบ ๓๔ ตัวชี้วัด ได้แก่ เมืองอยู่ดี (๗ ตัวชี้วัด) คนมีสุข (๙ ตัวชี้วัด) สิ่งแวดล้อมยั่งยืน (๗ ตัวชี้วัด) เทศบาลแห่งการเรียนรู้และการบริหารจัดการที่ดี (๑๑ตัวชี้วัด) เมื่อเราพิจารณา ๔ องค์ประกอบ ๓๔ ตัวชี้วัด จะพบว่า เป็นภารกิจที่เทศบาลต้องดำเนินการเป็นประจำอยู่แล้ว การประเมินสิ่งแวดล้อมยั่งยืนเป็นการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เทศบาลมีอยู่มาและนำมาใช้ให้เข้ากับตัวชี้วัดทั้ง ๓๔ ตัวชี้วัดซึ่งหากเรามาในแง่ของการทำงานจะพบว่าตัวชี้วัดเปรียบเสมือนเข็มทิศที่จะช่วยเราทำงานไปในทิศทางที่ถูกต้อง มีแนวทางในการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมตามบริบทของเมือง ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วนเพราะในการประเมินจะต้องมีการประสานงานในทุกสำนัก/กอง มีการวางแผนร่วมกันในองค์กรจึงเป็นการช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม เสริมสร้างศักยภาพของเจ้าหน้าที่ในการวางแผนการตัดสินใจบนฐานข้อมูล อีกทั้งยังเป็นการประเมินตนเองและเปรียบเทียบการพัฒนาตนเองกับเทศบาลอื่น ทำให้เกิดความมุ่งมั่นและไม่หยุดนิ่งในการพัฒนาตนเอง

กรอบแนวคิดเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน

การดำเนินงานที่ผ่านมาสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ ๑๓ (ชลบุรี) ให้ดำเนินการนี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๖๑ จนถึงปัจจุบันมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสมัครเข้าร่วมรวมทั้งสิ้น ๑๒ แห่ง โดยในปี พ.ศ.๒๕๖๑ มีจำนวน ๕ แห่ง ผ่านการประเมินดีเยี่ยมระดับภาค ๑ แห่งและเมื่อเข้าสู่การประเมินในระดับประเทศได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ ๒ ได้แก่ เทศบาลตำบลตะกวด จ.ตราด สำหรับในปี พ.ศ.๒๕๖๒ มีจำนวน ๘ แห่ง มีเทศบาลที่ผ่านการประเมินดีเยี่ยมระดับภาค ๖ แห่ง และดีมาก ๑ แห่ง ดังนี้ การประเมินดีเยี่ยมระดับภาคได้แก่ เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย จังหวัดสมุทรปราการ เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี เทศบาลตำบลบ้านฉาง และเทศบาลตำบลทับมา จังหวัดระยอง เทศบาลตำบลพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา และเทศบาลตำบลชารุก จังหวัดตราด และประเมินดีมาก ๑ แห่ง ได้แก่เทศบาลตำบลเนินพระ จังหวัดระยอง เทศบาลทั้ง ๖ แห่ง ที่ผ่านการประเมินดีเยี่ยมระดับภาค กำลังรอรับการประเมินจากคณะกรรมการระดับประเทศในปี พ.ศ.๒๕๖๓ รางวัลสำหรับเทศบาลที่ได้รับรางวัลชนะเลิศยอดเยี่ยมในการประเมินเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืนระดับประเทศ คือ การได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระชนินธุราชาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนสุทาสยามบรมราชกุมารี เพื่อรับถ้วยรางวัลพระราชทาน ทั้งนี้การประเมินเมืองเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืนมิได้มีเป้าหมายในการประกวดและให้รางวัล แต่ให้ความสำคัญต่อการนำแนวคิดและตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นไปปรับใช้ในการพัฒนาเมืองสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่และมีสิ่งแวดล้อมที่ดี

รางวัลรองชนะเลิศอันดับ ๓ ระดับประเทศ ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ เทศบาลตำบลตะกวด อ.เมือง จ.ตราด

เทคนิคในการเตรียมเอกสาร ดังนั้น หากเทศบาลใดสนใจจะสมัครเข้าร่วมประเมินเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน เราขอเสนอแนะในการเตรียมเอกสารมาฝาก

๑) การตีโจทย์ตามองค์ประกอบ เทศบาลต้องทำความเข้าใจกับองค์ประกอบของตัวชี้วัดก่อนว่า องค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบคืออะไร เช่น เมืองน่าอยู่ หมายถึง เมืองที่อยู่แล้วดี มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสมกับบริบทบนพื้นที่มีการจัดโซนตามผังเมืองระบบสาธารณสุขปลอดภัย พยายามนึกถึงภาพรวมของเมือง นิยามบริบทเมืองของเราควรจะเป็นเมืองประเภทไหน เมืองเกษตร เมืองอุตสาหกรรม เมืองแบบ Smart City หรือ เมืองแบบ Compact City ซึ่งองค์ประกอบทั้ง ๔ ด้านมีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จะขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ได้ เช่น กรณีจัดทำผังเมือง ส่งผลต่อการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม การจัดการจราจร ลดมลพิษ ประหยัดพลังงาน การรักษาพื้นที่สีเขียว พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่อุตสาหกรรม การรักษาพื้นที่สีเขียว ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

๒) การเตรียมเอกสาร เทศบาลควรตั้งทีมงานขึ้นมาในการทำเอกสาร ทีมงานควรจะต้องศึกษาตัวชี้วัดให้เข้าใจพร้อมรวบรวมข้อมูล เมื่อทำเสร็จควรจะต้องตั้งทีมย่อยเพื่อทำหน้าที่ “เชื่อมโยงประเด็นเป็นภาพรวม” โดยการรวบรวมข้อมูลตัวชี้วัด ๓๔ ตัวชี้วัดมาโดยเอาตัวชี้วัดแต่ละตัวมาวิเคราะห์กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) และ ผลลัพธ์ (Outcome) ซึ่งเป็นการทำงานบนฐานข้อมูล เข้าใจในตัวชี้วัดและเชื่อมโยงกับงานประจำของเทศบาล

๓) การนำเสนอเอกสารตามตัวชี้วัด เมื่อเทศบาลรวบรวมข้อมูลตามตัวชี้วัดได้แล้ว เราจะมาถึงขั้นตอนโครงการต่างๆมาใส่ในตัวชี้วัด โดยนำกระบวนการ ผลผลิตและผลลัพธ์ มาใส่แต่ละตัวชี้วัด โดยกระบวนการ (Process) ที่นำเสนอในเอกสารให้เราเอาโครงการที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดนั้นๆ และผลผลิต (Output) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นทันที ผลโดยตรงจากการดำเนินโครงการกิจกรรมเสร็จสิ้น เป็นผลในเชิงปริมาณ ส่วนผลลัพธ์ (Output) หมายถึง ผลที่ได้ต่อเนื่องมาจากผลลัพธ์โดยอธิบายได้ว่า ใครได้ประโยชน์อะไรจากผลลัพธ์ เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ลองดูตัวอย่างการเขียนตัวชี้วัดที่ ๑๘ การจัดการขยะชุมชนแบบครบวงจร

กระบวนการ (โครงการ+โครงการ+โครงการ ฯลฯ) ๑๐ คะแนน	ผลผลิต/โครงการ (Output)	ผลผลิต/เทศบาล(Output) ๗ คะแนน	ผลลัพธ์ (Outcome) ๑๓ คะแนน
มีระบบการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง	- ข้อมูลปริมาณขยะเพิ่มขึ้น/ลดลง - ข้อมูลการคัดแยกขยะของชุมชน - ข้อมูลวิธีการเก็บขน - ข้อมูลการจัดการขยะปลายทางอย่างถูกสุขลักษณะ	- ปริมาณขยะในหลุมฝังกลบลดลง ๓๖๐ ตัน/ปี - ผู้เข้าร่วมโครงการด้านการจัดการขยะของเทศบาล ๑,๖๐๐ คน - จำนวนขยะที่ทำการคัดแยก ๒,๕๐๐ กก.	- งบประมาณการจัดการขยะลดลง ๓๖๐,๐๐๐ บาท/ปี - จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการด้านการจัดการขยะของเทศบาลเพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว คิดเป็น ร้อยละ ๒๕
โครงการ Zero Waste	- จำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ๓๐๐ คน - จำนวนขยะที่เก็บรวบรวมได้ ๕๐๐ กก. - จำนวนขยะที่ลดลงได้ ๒๕๐ กก.	- จำนวนขยะพลาสติกและโฟมที่ลดลงจากกิจกรรมของเทศบาล ๑๐๐ กก.	- เกิดชุมชน เครือข่ายด้านการจัดการขยะเพิ่มขึ้น ๕ ชุมชน จากเดิม ๒ ชุมชน - เกิดพฤติกรรมของร้านค้าที่ใช้ภาชนะอื่นทดแทนโฟม
โครงการธนาคารขยะชุมชน	- จำนวนประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ ๑,๐๐๐ คน - จำนวนขยะที่เก็บรวบรวมได้ ๒,๐๐๐ กก. - จำนวนเงินที่ขายขยะ ๒,๐๐๐ บาท		

ถ้าเทศบาลอยากจะเข้าร่วมต้องทำอะไรบ้าง... ก่อนอื่นเทศบาลที่สนใจจะต้องสมัครเข้าร่วมโครงการโดยผ่านทางสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดนั้นๆ หลังจากนั้นเทศบาลจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเตรียมหรือรวบรวมข้อมูล ๓ ปี ย้อนหลังทั้ง ๔ องค์ประกอบ ๓๔ ตัวชี้วัดและส่งให้สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพื่อให้สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตรวจสอบความครบถ้วนและส่งเอกสารมาที่สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค ในระหว่างที่รอเอกสารสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคจะมีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการประเมินเมืองสิ่งแวดล้อมระดับภาคซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆตาม ๔ องค์ประกอบ เมื่อได้เอกสารมาครบแล้วสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ ๑๓ กำหนดวันนัดนัดหมายคณะอนุกรรมการเพื่อมาร่วมพิจารณาเอกสารตามเกณฑ์ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคัดเลือกเทศบาลที่ได้คะแนนในลำดับดีเยี่ยมเพื่อลงพื้นที่ให้เห็นในเชิงประจักษ์ต่อไป

จะเห็นว่า การประเมินเมืองสิ่งแวดล้อม เทศบาลจะได้ประโยชน์มากมาย ได้แนวคิดในการพัฒนาเมือง ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน ตั้งแต่ผู้บริหารเทศบาล ระดับเจ้าหน้าที่ ภาคประชาชน เอกชน ที่จะมาร่วมคิด ร่วมลงมือทำและร่วมประเมินผล อีกทั้งยังได้มุมมองจากคณะอนุกรรมการที่จะมาช่วยเติมส่วนที่ยังขาด...เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมทั้งองค์กรและการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือเพิ่มขึ้นอีกด้วย

